

פרשת כי תבא

כתיבת התורה על האבנים

והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיד. (דברים כז, ב)

(סוטה לה, ב) ת"ר כיצד כתבו ישראל את התורה, רבי יהודה אומר על גבי אבנים כתבוה, שנאמר וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וכו', ואחר כך סדו אותן בשיד. אמר לו רבי שמעון לדברך היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה, אמר לו בינה יתירה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, ושיגרו נוטירין שלהן וקילפו את הסיד והשיאוה, ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. ר' שמעון אומר על גבי סיד כתבוה, וכתבו להן למטה למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וכו', הא למדת שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן.

על מה נחתם גז"ד

[והק' בתוספות דתיפוק ליה דבשעת מתן תורה החזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, ותי' דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד. ויש לתמוה על דבריהם הרי קי"ל (סנהדרין נט, א) שעכו"ם שלמד תורה חייב מיתה. וראיתי בחי' הגרי"ז שהעיר לפמ"ש הרמב"ם (מלכים ח, יא) שכל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא וכו', א"כ איך יתכן שנגזר דינם לבאר שחת משום שלא קיבלו כה"ת, אלא ע"כ שלפי הרמב"ם כתבו התורה על האבנים בשביל שבע מצוות ב"נ, שלא יהיה להם פתחון פה שלא ידעו אותם. אבל א"כ קשה למה כתבו השאר, עי"ש מש"כ ואכמ"ל.]

מנין המצוות

נחלקו הראשונים האם מצות כתיבת האבנים נכלל במנין המצוות או לא. הרמב"ם (שורש ג) כתב שמצוה שאינה נוהגת לדורות אינה נמנית במנין התרי"ג, והטעם שהרי כתיב "תורה צוה לנו משה מורשה וכו'", ומכאן לומדים שנצטוינו על תרי"ג מצוות, תורה בגימטריה תרי"א ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום, ושם כתיב "מורשה" לשון ירושה, ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינו ירושה לנו. ומה"ט כתב שאין ראוי למנות ברכות וקללות שנצטוו בהן גריזים והר עיבל, ולא בנין המזבח שנצטוינו (שם) לבנותו בבואנו בארץ כנען, כי אלו כולם מצות לפי שעה, ודלא כהבה"ג שמנה מצוות אלו. הרמב"ן כתב שגם הבה"ג אינו מונה מצוות שאינן נוהגות לדורות, אבל המצוות שעניינם קיים לנו לדורות ימנה אותן אף על פי שאינן נעשות אלא פעם אחת. ולכן מנה פרשת אבנים גדולות לפי שנצטוינו לכתוב בהן התורה באר היטב בשבעים לשון (סוטה לב, א) להיותם לנו לזכר לדורות, ומנה פרשת ברכות וקללות שהיא קבלה שקבלו אבותינו עליהם ועל זרעם לדורות התורה כולה בפרט וכלל, וקבלו אותה באלה ובשבעה.

מה כתבו על האבנים

בפירוש רבינו בחיי מביא שנחלקו הרמב"ן ורס"ג מה כתבו על האבנים, דמזה שכתוב "וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת", משמע שכל התורה כולה כתובה עליהן, וכן כתב הרמב"ן, כי מצינו בספר "תאגי" שכל התורה היתה כתובה בהן "מבראשית" עד "לעני כל ישראל", בתגיה וזיוניה ומשם נעתקו, עד כאן. אבל רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב שהיה כתוב בהן מספר המצות, כמו שהן כתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות.

האם נכתב גם בלשון הקודש

כתב בספר פנים יפות שאותן אבנים שבנו המזבח כתבו בשבעים לשון, ולא בלשון הקודש, דאין שום סברא לומר שהעבירו סיד על שמות התורה בלשון הקודש, שהרי נמחק השמות. ור"ש ס"ל שכתבו על המזבח בע' לשון בשביל האומות, וגם בלשון הקודש. וכיון דס"ל לר"ש דהכתיבה היה בשביל האומות, ה"א שלא יכתבו רק ע' לשון ולא בלשון עברי לכך נאמר בעברך.

אמנם בתרגום יונתן (דברים כז, ח) כתב וז"ל ותכתבון על אבניא ית כל פתגמי אורייתא הדא כתב חקיק ומפרש, **מתקרי בחד לישן (לשון הקודש) ומיתרגם בשבעין לישנין**, ודלא כדעת הפנים יפות, א"כ הדרא קושיא לדוכתיה למה אין כאן משום מחיקת השם. ולפי רס"ג נחא שבאמת לא כתבו כל התורה אלא מנין המצוות בלבד, ואולי לא היה שמות הקדושים.

מחיקת כתבי הקודש

אבל אין זה פשוט, דיש להסתפק אם גם על כתבי הקודש שאין בהם שמות יש איסור של מחיקה. והנה בשו"ע (או"ח קנד, ה) כתוב ס"ת שבלה מניחין אותו בכלי חרס וגונזין אותו בקבר ת"ח. וכתב המג"א (ס"ק ט) שהוא הדין שאר ספרים, ואסור לשורפן. מוסיף המג"א דה"ה בכל תשמישי קדושה, דהוי בכלל לא תעשון כן לה' אלקיכם וכו'. וכתב ע"ז הפרי מגדים שמה שכתב ספרים, לא ראיתי נוהגין כן, ואולי נביאים וכתובים כשהם כתובים בעור ודיו בגלילה. ומה שכתב אסור לשורפן, אף על גב דעביד כן שלא יהיו מונחים בבזיון, מכל מקום דרך השחתה עביד. ומה שכתב הוא הדין תשמישי קדושה, איני יודע מנלן, דלמא דווקא קדושה עצמה. ויראה דלמדו מבית הכנסת (סימן קנב, ו), דאין בו קדושה עצמה, ואפילו תשמיש קדושה לא הוה בה, דאם לא כן איך יוצאת לחולין במעמד אנשי העיר, ואפ"ה נותץ אבן עובר בלאו, כל שכן תשמישי קדושה.

מדאורייתא או מדרבנן

מפשטות לשון המג"א משמע שגם בשאר ספרים יש איסור מה"ת, אבל בשו"ת תשב"ץ (ח"א סי' ב) כתב שאיסור מחיקה לא נאמר אלא בשם מן השמות, אבל בשאר כתבי הקדש שאין בהם אזכרות, המוחקן והמאבדן אין לוקין עליהם, דקרא לא אמר אלא ואבדתם את שמם, לא תעשון כן וכו', אבל כתבי הקדש שאין בהם שם מנא לן דאסירי. ואין לומר שנכלל ב"ונתצתם את מזבחותם", שכל דבר שהוא מיוחד לה' אסור לאבדן, שאין בכלל נתיצה אלא מה שהוא דרך בנין, אבל מה שאינו דרך בנין לא, הראיה שצריך קרא לאסור מחיקת השם, (צ"ע) בכוונתו שהרי אין פסוק מיוחד למחיקת השם אלא נלמד מ"לא תעשון כן וכו'", ומה"ט ס"ל לכמה פוסקים שאין איסור מחיקת השם אלא דרך השחתה).

ומביא ראיה מהא דאמרינן (שבת קטז, א) הגליונין וספרי מינין אין מצילין אותן מן הדליקה, רבי יוסי אומר אף בחול קודר אזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן. וספרי מינין הם תורה נביאים וכתובים שכתבו להם בכתב אשורית ובלשון הקדש, ואפ"ה שרי לשרוף השאר, משמע דבשריפת כתבי הקדש כל שקודר אזכרות שבהן ליכא מלקות, שאלו היה הדין שוה בין כתבי הקדש לאזכרות לענין מלקות לא היה מיקל ר' יוסי בשאר הספר.

אבל כתב שעכ"פ מדרבנן אסור לאבדן אע"פ שאין בהם אזכרות, ומביא ראיה מדתניא (שבת קטז, א) היו כתובין בכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה, ר' יוסי אומר אין מצילין אותן מפני הדליקה, אמר ר' יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו שהיה יושב על שלחנו של ר' יוחנן בן הנזון ובידו ספר תרגום של איוב והיה קורא בו, א"ל זכורני את ר' גמליאל אבי אביך שהיה עומד על גבי מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך, אף הוא צוה על זה וגנזו, ר' יוסי בר יהודה אומר עריבה של טיט כפו עליו, אמר רבי שתי תשובות בדבר חדא וכי טיט בהר הבית מנין, וכי מותר לאבדן ביד, אלא מניחן במקום התורפה והם מתאבדין מאליהן. ובודאי שלא היה באותו תרגום שם מהשמות שאין נמחקין, שא"כ מאי טעמא דר"י בר"י וכי לי ליה איסור מחיקת שמות, ורבי נמי אמאי שרי להניחם במקום התורפה והא גרמא היא, ולא שריא אלא במקום שהוא עומד להמחק כגון שהיה כתוב על בשרו, אלא ודאי משום דבלשון תרגום היה אין באותם אזכרות המתורגמות לאו דאיבוד שמות, ואפילו הכי קאמר ר' יוסי דר' גמליאל גנזו, ורבי נמי סבר דאע"ג דגרמא שרי לאבדן ביד אסור, ומכאן שאסור לאבד כתבי הקדש אפילו הם מתורגמין שלא ניתנו ליכתב, וכ"ש שאינן מתורגמין. ומוכיח כן מדברי הרמב"ם (פ"ו מה' יסוה"ת ה"ח) שכתב כתבי הקדש ופירושיהן וביאוריהן אסור לשרוף אותן, ולאבדן והמאבדן ביד לוקה מכת מרדות. אבל לכאורה דבריו צע"ג שהרי כתב הרמב"ם (יסודי התורה ו, ה) ששאר הכינויין שמשבחין בהן את הקב"ה כגון חנון ורחום הגדול הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכיוצא בהן, הרי הן כשאר כתבי הקדש, ומותר למוחקן, הרי לן להדיא שמותר למחוק כתבי הקודש, והא דכתב הרמב"ם שלוקה מכות מרדות, היינו במאבדן, אבל מחיקה יותר קל.

שעוה על ס"ת

כקושיית הפנים יפות מביא גם בשו"ת הגרע"א (מהדו"ת סי' טו) מספר רוקח על משניות בשם הבית הלל (הלכות ס"ת) להסוברים דכתבו על האבנים כל התורה, איך סדהו בסיד הא הו"ל מחיקות השמות, וכתב הגרע"א שבס' לוית חן על התורה (פ' כי תבא) חקר בנטף שעוה על אותיות בס"ת אם הס"ת פסולה, דהאותיות המה כמחוקים, ודן דע"כ לא הוי מחיקה מדסדהו להאבנים בסיד.

וכתב לדחות על פי מש"כ המהרש"א בח"א על ההיא דבא גבריאל ולמד ליוסף ע' לשון, דע' לשונות הם מלבד לה"ק, א"כ כתבו על האבנים ע' לשונות ולא לה"ק, וכיון דהשמות בלע"ז מותר למחקם כמ"ש הש"ך (יו"ד סי' קע"ט).

אמנם בשו"ת התשב"ץ (חלק א' סי' ב') פסק ששמות הכתובים בלשון לע"ז אסור למוחקן ולאבדן מדרבנן. ועיי"ש שהביא דברי הרמב"ם (שבועות ב, ב) שהשמות שהם בשאר לשונות דינם ככינויין לענין שבועה. וקשה, שהרי פסק הרמב"ם (יסודי התורה ו, ה) ששאר הכינויין

שמשבחין בהן את הקב"ה כגון חנוך ורחום הגדול הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק וכיוצא בהן, הרי הן כשאר כתבי הקדש, ומותר למוחקן.

ולגבי עיקר הדיון האם שעה פוסל כתב הגרע"א שמדברי המג"א (סי' ל"ב סכ"ג) שכתב ואם נטף שעה וסילקה מותר, משמע דפשיטא דבלא סילקה התפילין פסולים. וגם בשו"ת פרח שושן (כלל ב' סי' ב') פוסל בשעה, וכ"כ ג"כ בשו"ת שבות יעקב (ב, ד).

ועי"ש (בשבו"י) שמביא שבספר ליקוטי פרדס של רש"י כתוב בדבר ברור גלוי וידוע לכל משכיל שאין שם פסול על ס"ת בשביל זה, שהרי כל התורה כולה כתיבה כתקנה ולא הדביק אות לאות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה כלל, אלא שאות אחת או תיבה אחת מכוסה בשעה, הרי זה דומה לס"ת שהיא פתוחה וחלק א' מס"ת מכוסה בדבר אחר שא"א ליטלו משם, הן מחמת איסור או סיבה אחרת, דזה ודאי אינו עולה על הדעת שיהא הס"ת פסולה בשביל כן. השבו"י חולק וס"ל שהס"ת קודם שהסיר השעה פסול גמור, דכיון שהשעה מדובק היטב מבטל כתב התחתון. וגדולה מזו מצינו בש"ס (גיטין יט, א) דכתב על גבי כתב העליון מבטל התחתון להחמיר, ומה"ט כתב הנמו"י (פ' הבונה) על הא דתניא כתב האזכרות בזהב, כלומר שזרק זהב על כתב השמות שנכתבו בדיו פסול, דס"ל כתב העליון כתב ומבטל התחתון. וכתב הב"י (או"ח סי' ל"ב) דהיינו דוקא כשאנו יכול להעביר את הזהב, אבל אם יכול להעבירו יעבירו וישאר כתב התחתון, מיהו באזכרות אסור להעבירו משום דהוי כמוחק את השם, וכן פסק בשו"ע (סעיף ג) וכן ביו"ד (סי' רע"ו סעיף ה). הרי אף דכתיבא כתקנה ועדיין ניכר הכתב, אפ"ה פסולה כל שלא הוסר העליון, וכל שכן השעה שמדובק היטב ואינו ניכר הכתב כלל, שמבטל כתב התחתון.

ועי' לקמן שהגרע"א רצה לחלק בין זהב שהוא בצורת האות ולכן הוי כמוחק, דכתב עליון הוי כתב, משא"כ סיד שהוא אינו מיוחד בצורת האות אלא שטוח על הכל אין כאן מחיקה.

האם נחשב למחיקת השם

ממשיך הגרע"א דרק בשו"ת מעיל צדקה (סי' כ"ה) כתב להכשיר, ועי"ש שבהתחלה רצה להוכיח ממ"ש הב"ח (או"ח סי' ש"מ) שאם נטף שעה על ספר וסלקו בשבת מב' אותיות חייב חטאת, נמצא דס"ל דכל זמן שהיה עליו השעה כאילו האותיות נמחקים, דאל"כ מאיזה טעם מחייב מעביר השעה חטאת. אבל כתב שאין ראייה מהתוספתא, דהאי מחיקת שעה שבתוספת מיירי כמו שפירש"י במשנה על ב' דפי הפנקס, שהיה להם לוחות ממורחים בשעה שכתבו עליהם, ולאחר שכולו כתוב החליקו השעה שע"ג הלוח וחזרו לכתוב, וחיובו משום ממרח שהוא תולדה דממחק ולא משום מוחק כדי לכתוב ב' אותיות. ומ"מ בעינן כשיעור ב' אותיות כדי לחייבו חטאת דכל חייבי שבת בעינן מלאכה ראויה. אבל כתב דלקרות במקום השעה אסור, משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כיון דלדעת הב"ח אסור לסלקו, ואפשר שיש להוציא אחרת אם אירע כזה.

האם שימת השעה נחשב למחיקת השם

ממשיך הרע"א דממה דפסלו המג"א וסייעתו מוכח לכאורה דהוי מחיקה. אמנם טוען דאדרבא מוכח בהיפוך, דא"כ מה מהני סילק השעה, הא זהו לא מקרי כתיבה והוי כחק תוכות, ובגט פשוט (סי' קכ"ד) פקפק בזרק עפרות זהב על האותיות דלא מהני גרירה, אבל מבואר להדיא

בש"ע או"ח (לב, ג) וביו"ד (סי' רע"ו) דמהני גרירה, א"כ מכ"ש בשעוה, ומדמהני גרירה מוכח דלא הוי מחיקה לגמרי, אלא כיון דדבר מה מודבק על האותיות ואינו ראוי לקריאה הס"ת פסולה, א"כ לענין איסור מחיקה לא הוי מחיקה כיון דיכול לגרור השעוה, ויחזרו האותיות כמקדם.

ובש"ת פנים מאירות (ח"א סי' מ"ה) ג"כ הביא הקושיא בהא דסדהו בסיד דהוי מחיקה, והוכיח דסיד לא הוי מחיקה, והטעם דלאחר שקולפין ניכר הכתב, והיו טוחים בסיד עב שיכול לקלפו בלי גרירת השם. ולפ"ז כשהשם נכתב על הכותל בביהכ"נ שכבר סדו בסיד, ואם יסודו על כתב זה א"א להעביר הסיד האחרון עד שיקפיל כל הסיד הוי כמוחק השם. ובש"ת מעיל צדקה (סי' כ"ג) דן השואל להתיר לסוד בסיד כותלי ביהכ"נ שנכתבו מישן שמות שאינם נמחקים, מההיא דסדהו בסיד, וע"כ משום דסד בסיד לא הוי מחיקה כיון דלאחר שגריר הסיד רשמו ניכר. והעיר עליו הגרע"א דהפמ"א חזר בו אח"כ לענין היתר כותלי ביהכ"נ, דכיון דכותבים על הסיד אין סיד האחרון מתקפל בלא הסיד הראשון.

חקיקה או כתיבה

אמנם אח"כ המעיל צדקה (סימן כד) עצמו כתב שאין להוכיח כלל מכתבת האבנים, דעל האבנים שעליהן התורה כתובה היה כתב חקוק, כמפורש בתרגום יונתן, ולא היה הסיד כ"א מחסה ומסתור הכתב, ולא מוחק. ובר מן דין דוודאי א"א לומר שהיה נכתב ע"ג האבנים בדיו, כי דיו ע"ג אבנים לא מקרי כתב, והתורה אמרה ו"כתבתם על האבנים", ודיו ע"ג אבן דבר שאינו מתקיים הוא. וכן פסקינן לענין כתיבה בשבת, שאינו חייב אלא בדבר המתקיים ע"ג דבר המתקיים, וכתב הרמב"ם ע"ג דבר המתקיים שהדיו עומד עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ ולא כתב אבן. ומסיים וז"ל הארכתי בזה ללא צורך, שאין ספק שהיה שם חקיקה ואין הסיד מאבדו.

עוד כתב המ"צ דבר מן דין אין לילף משם, דשאני התם שהיה מצוותו בכך, להאי מאן דאמר "וסדת אותו בסיד" לאחר "וכתבתם", ומה נעשה אם גזירת מלך הוא.

בש"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קפא) דן במקרה שהיה שם השם חקוק באבן ורצו לצפות את השם בזהב, האם יש בציפוי זה משום מחיקת השם. ומצדד לאסור על פי דברי הנמוק"י שכתב שאם נתן זהב על שם השם, פסל את השם, וז"ל, "שכתב האזכרות בזהב, כלומר שזרק זהב על כתב השמות שנכתבו בדיו, אפ"ה פסול דס"ל דכתב העליון כתב הוא ומבטל התחתון, לפי שהוא מוחקו אסור לקרות בו". וביאר הנו"ב כוונת הנמוק"י במה שהוסיף לפי שהוא מוחקו אסור לקרות בו, דר"ל שהסיבה שאין לקרות בו, הוא משום שעבר על איסור מחיקת השם, ע"י שהוסיף הזהב על השם, ומשו"ה אסור לקרות בו אפילו יחיד וחייב לגנוז.

ובעיקר דברי האחרונים שהביאו קושית הבית הלל, דאיך סדהו בסיד הא הו"ל מוחק, כתב הגרע"א שראה בבית הלל (סי' רע"ו) שהקשה באופן אחר, אהא דפסקינן באו"ח (סי' ל"ב) דבזרק עפרות זהב של אזכרות אין לו תקנה, דאסור להעביר הזהב, דהו"ל מוחק, והא קלפוהו להסיד אף דהיה שם כתוב שמות. ותמה עליו הגרע"א דבעפרות זהב מכוון על הדיו, וככתב אותיות בזהב, משו"ה הו"ל מוחק, אבל הסיד היה טוח על שטח פני הכותל ולא על האותיות בתמונתן, ולא היה בסיד תמונת אותיות, ואין על הסיד שם כתב ולא מחיקת כתב.

איסור הסרת שיעור בשבת

בשו"ת הגרע"א (מהדו"ת סימן יא) מביא האוסרים הסרת השעוה בשבת משום איסור כתיבה או ממרח, אבל הוא כתב אסור מטעם אחר, כיון דע"י השעוה לא היה ראוי הס"ת לצאת בקריאה מתוכו, ומכשירו ע"י הסילוק הוי מתקן מנא, וכמ"ש הר"ן (פ"ג דסוכה) דלמ"ד לולב צריך אגד אסור לאגדו ביום טוב דהוי מתקן מנא. וכ"כ במג"א (סי' שי"ז) דאסור לתלות ציצית בכריכה בבגד דהוי מתקן מנא.

קריאת בספר לפני הסרת

בספר מור וקציעה (סימן לב) חולק על המג"א הנ"ל וס"ל שאפילו קודם שסילקה לא נפסלה בכך, ולכן אם נמצאת טפת שעוה על הס"ת בשבת אין למנוע מלקרות בו בשביל כך, אף על פי שאינו יכול לסלקו, כדאיתא לקמן (סימן שמ, ג), מ"מ אין כאן בית מיחוש. והרי למה זה דומה, לאם היה מונח דבר מוקצה על הספר שאין יכול ליטלו משם, שלא בשביל כך נפסל הס"ת מלקרות בו משום איסור שבת דרביע עליה, וה"נ כיון שאין טפת השעוה מבטלת הכתב כמ"ש לעיל, אין שום פסול בגופו.

רק בתנאי שלא יהא במקום הפרשה שמצותה לקרותה אז, דכהאי גונא צריך עיון, משום דאסור לקרות אות אחת שלא מתוך הכתב. אלא שמצינו שהתירו רז"ל (יומא ע, א) לקרות על פה ולא לגלול ס"ת בצבור, א"כ נלמוד גם כן לסייע דעת המתירין לקרות מתוך ס"ת מוטעה. אבל באמת אין להוכיח מסוגיא דיומא, דהתם היינו טעמא דאתי כבוד צבור ודחי איסור קריאה בעל פה, משום דחובת היום כבר נקרא פעם אחת, ובעשור שבחומש הפקודים אינו אלא תוספת, לכן הקלו בה בכך, ואף היא אינה חשובה קריאה גמורה משום כך כי על כן אינה טעונה ברכה, משא"כ קריאה דס"ת בצבור אי אפשר אלא בברכה. ולכן בטפת שעוה עם שאינה פוסלת, מ"מ כשצריך לקרות באותו מקום ואינו יכול לקחת השעוה משם משום ממרח, ולקרות התיבה המכוסה בעל פה אינו רשאי, בודאי דלא סגי בלא הוצאת ס"ת אחרת.

אבל המשנה ברורה (סימן שמ ס"ק י) פסק שאם נמצא שעוה באמצע הקריאה, אף דאסור לסלק השעוה, מ"מ אין להוציא אחרת עבור זה ויקרא אותו התיבה בע"פ. אבל מביא שבדה"ח כתב דאם נמצא כן בין גברא לגברא יש להוציא אחרת, אם אין האותיות נכרין.